

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تحلیل چگونگی تاثیر گذاری روش های تدریس در فرایند

تربیت پذیری و آموزش دانش آموزان

مرضیه باستان^۱، رسول بهلولی^۲، عبدالمجید نصیری مقدم^۳

۱- کارشناسی ارشد، آموزگار ابتدایی

۲- دانشجو معلم

۳- آموزش زبان انگلیسی

چکیده

یکی از مباحث اساسی و بنیادی تعلیم و تربیت الگوهای تدریس می باشد که در فرایند تدریس و ساخت شخصیت و روند ذهنی، عاطفی، آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش اساسی دارد. تدریس از روشها و فنون بسیار دقیق و حساسی برخوردار است چنانچه با روشهای علمی و با درایت و نکته سنجی لازم بکار گرفته شود، به فراگیران کمک می کند تا در فعالیت یادگیری موفق شوند و همچنین به مدرسان کمک می کند تا با اطمینان و اعتقاد به خود از حداکثر توان در جهت تسهیل امر یادگیری و تاثیر پذیری بهره گیرند. عصر کنونی را عصری می دانند که هدف از آموزش و پرورش تنها انتقال میراث فرهنگی و تجارب بشری به نسل جدید نیست. بلکه رسالت آموزش و پرورش را ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش ها شناخت ها و در نهایت رفتار انسان ها می دایید. در این راستا معلم نقش بسیار مهم و اساسی را بر عهده دارد زیرا علاوه بر نقش هدایتی حمایتی تقویتی سازمان دادن به فہالیت های یادگیری دانش آموزان و رشد هماهنگ ابھاد وجودی آنان نیز به عهده اوست. معلم برای رسیدن به اهداف تعیین شده در فرایند آموزش دو مسیر اصلی را در پیش رو دارد استفاده از روش های سنتی و غیر فعال و یا استفاده از روش های تدریس فعال و کاربردی.

کلید واژه: نقش، تدریس، یادگیری، دانش آموزان، تربیت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در دنیای پیچیده، هیچکس بی نیاز از تعلیم و تربیت نیست. امروز فعالیت در مدرسه و در امر آموزش، خود بخش عظیمی از زندگی انسان ها شده است. لحظاتی را به خاطر می آوریم که چگونه نشستن در کلاس، گوش دادن به صدای یکنواخت معلم، حفظ کردن بدون فهم مطالب درسی، دلهره و اضطراب ناشی از امتحان، و سرزنش معلمان و والدین موجب نفرت و گریز ما از کلاس درس و محیط آموزشی می شد در برابر روش تدریس سنتی و روش هایی که دانش آموزان را در وضعیت انفعالی قرار می دهند، قالب هایی وجود دارد که معلمان را درگیر فرایند ساخت درک و فهم دانش آموزان می کند و به آنها ابزاری بسیار قوی می دهد که درباره نحوه پشتیبانی از یادگیری دیگران و تسهیل آن بیاموزند. مشارکت مستقیم در تجارب یادگیری کاوشگرانه، شرکت در مباحث بین گروهی و فرایندهای فکر کردن و نیز مشارکت در تحقیقاتی درباره تدریس - که معلم آنها را آغاز و هدایت می کند - پشتوانه این نوع یادگیری است. فرصت تفکر درباره کار و بحث و گفت و گو با هم کلاسی ها، به معلمان در فهم بهتر فرایند تدریس و بسط راهبردهای مؤثرتر تدریس کمک می کند. معلمان با بیان ایده ها و شیوه کار خود همچون آینه در برابر هم هستند و به یکدیگر کمک می کنند که از طرق جدیدی که بینش عمیق تری برای بهبود یادگیری دانش آموزان به دست می دهد، یکدیگر را بهتر ببینند. وقتی معلمان یک محیط یادگیری را تجربه می کنند که به آنها در تنظیم و پیگیری مسائل، یافتن منابع و همکاری با سایر هم کلاسی ها، و بسط و تعمیق تفکر یاری می رساند، درباره پشتوانه های لازم برای رشد دانش آموزان شناخت بهتری به دست می آورند. معلمان از طریق بررسی توصیفی یادگیرنده به تسهیم دانش خود درباره یادگیری دانش آموز می پردازند. در این فرایند، آنان درباره دانش آموز خاصی به همتایان خود اطلاع رسانی می کنند. این اطلاع رسانی - که به مدارک و شواهد جمع آوری شده از مشاهدات عینی در درازمدت متکی است - به توصیف جامع و دقیق دانش آموز می پردازد و به راهبردهای منحصر به فرد، توانایی ها و استعداد یادگیری او توجه دارد. به دنبال این توصیف ها بحث های جدی درباره مشاهدات به راه می افتد که هدف آنها ارائه پیشنهاد و رهنمود به معلم مربوط در خصوص آموزش های آتی است. بحث کردن روی مسائل و حل کردن آنها به طور دسته جمعی - که در طول فرایند بررسی توصیفی جریان می یابد - به یادگیری تمام افراد حاضر در جلسه منجر می شود. معلمان با نگاهی ژرف به کودک، درباره تمامی کودکان و فرایند تدریس و یادگیری بیشتر می آموزند. علاوه بر روش بررسی توصیفی، ساختارها و فرایندهای دیگری شناسایی شده اند و به این واقعیت اشاره دارند که معلمان هم مانند دانش آموزان از طریق تجارب گوناگون و به شیوه های مختلف یاد می گیرند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

درست همان طور که کاوش فعال، تعامل اجتماعی و تفکر شخصی، که از علائق دانش‌آموزان بهره می‌گیرد، توانایی آن‌ها را می‌سازد و به آنان در ایجاد ارتباط بین درک و فهم گذشته و حال کمک می‌کند، معلمان نیز با تجربه کردن یادگیری و تدریس به شیوه ساخت‌گرا بیشتر فرا می‌گیرند؛ چون فرایند تدریس ساخت‌گرا فرصت‌هایی را برای کسب دانش جدید درباره دانش‌آموزان، یادگیری آن‌ها و ماهیت یادگیری فراهم می‌سازد. برای اینکه چنین فرصت‌هایی در اختیار معلمان قرار گیرد، باید در برنامه‌های آموزشی معلم و پیشرفت حرفه‌ای معلمان تغییرات اساسی ایجاد شود.

یادگیری از طریق کاوشگری

درگیر شدن در مطالعات به معلمان کمک می‌کند به این درک برسند که چگونه علاقه می‌تواند انگیزه‌ای برای یادگیری باشد و اینکه خود یادگیری هم به توانایی شخص در ایجاد ارتباط بین تمایلات فردی و نظام تفکر خویش متکی است.

یادگیری از طریق گفت‌وگو با هم‌تایان و تأمل درباره تدریس

آن‌ها از کلاس‌های یکدیگر دیدن می‌کنند، با هم به مدارس دیگر می‌روند، در گروه‌های مطالعاتی کودکان و بررسی توصیفی شرکت می‌کنند و درباره کتاب‌ها و مقالات تخصصی و نگرانی‌های مشترک برنامه درسی، حوادث جهان یا رویدادهای خاص جامعه بحث می‌کنند (لایبرمن، فالک و الکساندر، ۱۹۹۴) این فرصت‌ها حس همکاری، تشریک مساعی و مراوده اجتماعی را به وجود می‌آورد و تدریس را از بعد فکری بسیار رغبت‌انگیز و رضایت‌بخش می‌کند.

یادگیری از طریق تحقیق

تحقیقی که به کمک معلم در کلاس آغاز و انجام می‌شود، شیوه دیگری برای یادگیری معلمان درباره یادگیری دانش‌آموز و فرایندهای تفکر انسان است (یادگیری از کودکان، ۱۹۸۸، لایتل و کوکران اسمیت، ۱۹۹۲). معلمان هم‌زمان با طرح مسائل برای مطالعه، مشاهده دانش‌آموزان، تحلیل تأثیر تدریس، تحلیل و تفکر درباره داده‌ها ظرفیت‌های فکری خود را نیز گسترش می‌دهند. آن‌ها با درگیر شدن در تحقیقی جدی درباره نحوه رسیدن دانش‌آموزان به درک مفاهیم و منطقی که برای درک مفاهیم دارند، در مورد چگونگی پشتیبانی از تحقیق دانش‌آموزان خود شناخت بهتری حاصل می‌کنند.

یادگیری از طریق فرایند تعیین استانداردها

معلمان باید در بحث‌هایی که استاندارد کارشان را مشخص می‌سازد، شرکت کنند و به کسب دانش درباره تدریس بپردازند. آنان با شرکت در جلسات حرفه‌ای، از آنچه خود، مدرسه و شاگردان باید انجام دهند، شناخت کامل‌تری به دست می‌آورند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یادگیری در بافت مدارس

نظریه‌های تدریس و پرورش انسانی وقتی در بافت‌های زندگی واقعی پیاده می‌شوند، بازده بهتری دارند. برنامه‌های تربیت معلم و توسعه حرفه‌ای معلمان- که تحقیقات را در قالب کار مدرسه می‌ریزند- فرصت‌های فراوانی برای تبدیل شناخت نظری به عملی در اختیار می‌گذارند. این امر هم در مورد معلمان شاغل و هم درباره دانشجو- معلمان صادق است. همان‌طور که تشریح مساعی در مدرسه پستوانه رشد معلمان شاغل است، یادگیری دانشجو- معلمان نیز وقتی نتیجه مطلوب می‌دهد که مدارس برنامه‌های خود را بر زمینه‌های یادگیری دانش‌آموزان متمرکز کنند.

یادگیری از طریق شبکه‌های همکاران شاغل

قدرت یادگیری معلم از همکار هم‌ترازش، دربردارنده راهبرد اثربخشی است که در تدریس هم‌کلاسی و یادگیری دانش‌آموزان از همدیگر سراغ داریم. انسان‌ها ماهیت اجتماعی دارند و یادگیری هم در ماهیت خویش فرایندی اجتماعی است. وقتی افراد ایده‌هایشان را بیان و با هم درباره آن‌ها بحث می‌کنند، درک و فهم خود را بسیار بهتر از زمانی که به تنهایی درس می‌خوانند، پرورش می‌دهند و تحکیم می‌بخشند. یادگیری دسته‌جمعی وقتی بهتر می‌شود که معلمان براساس علائق و نیازهای مشترکشان با هم ارتباط برقرار می‌کنند. گروه‌های یادگیری پستوانه‌های قدرتمندی برای یادگیری معلمان به وجود می‌آورند (لایبرمن و مک لافلین، ۱۹۹۱). گروه‌های یادگیری معلمان اشکال مختلفی به خود می‌گیرند؛ برخی به رشته‌های خاصی توجه می‌کنند و بعضی دیگر، بر روش‌های متداول تدریس و سنجش تکیه دارند.

محتوای یادگیری ساخت‌گرا

آمادگی برای تدریس ساخت‌گرایانه نه‌تنها مستلزم بسط فرایندها و بافت‌های یادگیری است بلکه از معلمان می‌خواهد در زمینه یادگیری به شناخت‌های اساسی دست یابند. آن‌ها باید اهداف و مقاصد آموزشی مشخص و دانش کافی درباره رشد و پرورش انسان داشته باشند، تجارب و سوابق جمعیت دانش‌آموزی کشور را بشناسند و نسبت به آن حساس باشند، قدرت بیان و تعریف انتظارات و استانداردهای لازم برای موفقیت دانش‌آموزان را داشته باشند و در انتقال این درک و فهم به خانواده‌ها، جامعه و افکار عمومی خبره باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یادگیری درباره پرورش انسان و نظریه یادگیری

معلمانی که از شیوه‌های تدریس متناسب با روش‌های یادگیری دانش‌آموزان استفاده می‌کنند، باید نسبت به پرورش انسانی و نظریه یادگیری شناخت داشته باشند. آن‌ها باید بدانند یادگیری در پیوستار رشد چگونه است، چه مسائلی در سنین مختلف برای دانش‌آموزان پیش می‌آید و عموماً در آن زمان‌ها چه انتظاری از دانش‌آموزان می‌رود. همچنین باید به انواع راهبردهای تدریس مجهز باشند و به موقع از آن‌ها بهره بگیرند.

توجه آگاهانه به مسائل تنوع و گوناگونی

احترام به تفاوت‌ها، سبک‌های مختلف و نگرش‌های گوناگون در ذات مفهوم تدریس ساخت‌گرا نهفته است. برای آماده کردن معلمان جهت تدریس ساخت‌گرا باید به آنان کمک کرد که احترام گذاشتن به تفاوت‌ها به عادت زندگی‌شان تبدیل شود. این امر موجب یادگیری چگونگی ایجاد فرصت دائم برای دانش‌آموزان و تبادل نظر، ساخت مسئله‌ها و پروژه‌هایی با امکانات تحقیقی نامحدود (تحقیقی که تنها یک پاسخ درست ندارد) و ایجاد فرصت‌های یادگیری با به‌کارگیری طیفی از استعدادها و توانایی‌هاست.

احترام به تفاوت‌ها در جهان چندفرهنگی و چندزبانی، امروز معلمان را به تلاش‌هایی سنجیده برای توجه به سوابق فرهنگی و زبانی و احترام به آن‌ها ملزم می‌کند. معلمان باید شیوه بررسی چنین تفاوت‌هایی را نه به عنوان محدودیت‌هایی که باید رفع شوند بلکه به مثابه «گنجینه‌های دانشی» (گرینبرگ ۱۹۸۹- مول و سائیزین، ۱۹۹۲) که می‌تواند برای غنی‌سازی و تقویت یادگیری دانش‌آموز مورد استفاده قرار گیرد، بیاموزند. تلاش‌های آگاهانه هم باید برای تبدیل نظرات و سهم فرهنگ‌های گوناگون دانش‌آموزان و اجتماعات آن‌ها به برنامه درسی صورت پذیرد.

یادگیری نحوه انتقال دانش معلم به خانواده‌ها و جامعه در سطح کلان

ایجاد توانایی به منظور انتقال دانسته‌های خود درباره فرایند یادگیری به خانواده‌ها و جامعه، بخش مهمی از یادگیری معلم را تشکیل می‌دهد؛ مسئله‌ای که اغلب در برنامه‌های تربیت معلم و پرورش حرفه‌ای لحاظ نمی‌شود. ساخت‌گرایی در زمینه تفکر درباره تدریس و یادگیری تغییرات عمده‌ای را مطرح می‌کند؛ از این رو، باید راه‌های زیادی برای آگاهی دادن به مردم درباره نتایج آن پیدا کرد. تغییر در تدریس بدون حمایت افراد متأثر از تغییر، امکان‌پذیر نیست. معلمان نزدیک‌ترین افراد به موقعیت‌های یادگیری هستند و به همین دلیل بهترین عامل برای مطرح کردن مباحث تغییر نگرش مربوط به آموزش به حساب می‌آیند. جامعه‌شناسان، روان‌شناسان اجتماعی، مردم‌شناسان و دیگر اندیشه‌ورزان در حوزه علوم انسانی و حتی علوم تجربی بر این نکته تأکید ورزیده‌اند که زندگی انسان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از طریق همیاری و همکاری با سایرین معنادار می‌شود. تجربه شخصی هر انسانی همسو با یافته‌های پژوهشگران، اهمیت همیاری در زندگی را نشان می‌دهد. متخصصان آموزش و پرورش از طریق بررسی‌هایی که انجام داده‌اند اثربخشی همیاری بر معناداری یادگیری را دریافته‌اند. از این روست که در هزاره سوم، بیشتر روش‌های تدریس با رویکرد همیاری‌گرایی در یادگیری، بازآرایی و سازماندهی می‌شوند. در فصل حاضر، تلاش شده است چپستی و دامنه یادگیری از طریق همیاری به طور مشروح بیان گردد. بدین سبب، مباحثی درباره ماهیت یادگیری از طریق همیاری، ساختار یادگیری از طریق همیاری، روش‌های یادگیری از طریق همیاری و مزیت استفاده از گروه‌های یادگیری همیار ارائه می‌شود.

15 روش در تدریس که شما را به یک معلم موفق تبدیل می‌کند

چنانچه دانش آموزان بخواهند به درخشش و موفقیت دست پیدا کنند، باید خود را به روز نمایند و مطالعه روی کتاب‌های جدید داشته باشند و در سخنرانی‌ها شرکت کنند. بهترین سیستم آموزشی برای یادگیری سریع ایجاد انگیزه و فعال کردن مخاطب است. یکی از موارد مهم در پیشرفت، اثربخشی تدریس بوده که می‌تواند در برقراری ارتباط با دانش آموزان تاثیر بسزایی ایفا کند. با ارزیابی، یادگیری را مورد تحلیل و بررسی قرار دهید. در این مقاله ۱۵ روش در تدریس که شما را به یک معلم موفق تبدیل می‌کند، آموزش داده می‌شود.

۱- معلمان موفق اهداف مشخصی دارند

نقشه راه در سیستم آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در دنیای آموزش باید هدف شما مشخص و تعریف شده باشد تا بتوانید به مقصد برسید. ساختن یک طرح، نیازمند خلاقیت در برنامه ریزی می‌باشد و حرکت در چهارچوب مشخص باعث شکوفایی سیستم آموزشی می‌گردد.

۲- بازخورد تدریس

به طور مداوم نمی‌توان روزانه بازخورد بالایی از دانش آموزان داشت. اما یک معلم زیرک می‌تواند نحوه تدریس خود را هیجان انگیز نماید و با تحت تاثیر قرار دادن دانش آموزان آنها را در مسیر رشد و ترقی بارور سازد. بازخورد آموزشی خود را در روزهای مختلف هفته و ساعات متفاوت بررسی کنید. فقط به یاد داشته باشید که آموزش سخت گیرانه و فوری بازخورد منفی با خود به دنبال دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳- توجه به دانش آموز

یک آموزگار حرفه ای برای دانش آموزان خود وقت و انرژی صرف می کند و در زمان طولانی مدت، آنها را در مسیر ایدئولوژی درست و برنامه ریزی شده، پرورش می دهد.

۴- مثبت اندیشی

نگرش مثبت علاوه بر رشد، در حال روحی دانش آموزان نیز تاثیر فزاینده ای به وجود می آورد. روحیه خوش بینانه می تواند حس عمیق و انرژی خوبی در دانش آموزان پدید آورد. مثبت بودن، خلاقیت را نیز پررنگ می کند.

۵- تولید دانش آموز موفق

یک معلم دلسوز تمایل دارد که دانش آموز موفق تربیت کند. تحقیقات نشان داده افراد تحت تاثیر انسان های بالغ و عاقل قرار می گیرند، معلمان نیز اثرگذاری بالایی روی دانش آموزان دارند چرا که خط مشی زندگی افراد از مدرسه شکل می گیرد.

۶- شوخ طبعی

اصولا مقوله آموزش سخت ولی کاربردیست. همه دروس جذاب نیستند و آموزش خشک و سختگیرانه دانش آموزان را دلزده و سرد می کند. طنز و شوخ طبعی استرس و سرخوردگی را کاهش می دهد و ارتباط موثرتری بین معلم و شاگرد به وجود می آورد. ۹۵ درصد یادگیری زمانی شکل می گیرد که ذهن آماده و آرام باشد.

۷- تشویق

ذاتا همه انسان ها نیازمند تعریف و تشویق هستند. تحسین شاگردان می تواند اثر وافر در پتانسیل آن پدید آورد .

۸- ریسک

مدرسين موفق ريسک درست را به شاگردان خود آموزش می دهند. ريسک پذيری بخشی از فرمول های موفقیت آمیز است و ريسک ها هستند که مسيرهای جدید را خلق می کنند. پس از ريسک درست نترسيد.

۹- سازگاری

یک استاد حرفه ای سازگار بوده و کاری می کند که دانش آموز به او تکیه کند. این روش در حقیقت استحکام هوشمندانه در آموزش را پدید می آورد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۰- انعکاس

برای جلوگیری به یک معلم خسته کننده، باید وقت برای تفکر در مورد روش ها و نحوه ارتباط دانش آموزان خود بذارید تا نقاط ضعف دانش آموزان را تحلیل و بررسی و با حل و فصل، درک آن را تقویت بخشید.

۱۱- مسئولیت پذیری

اساتید خوب همانند والدین دلسوزانه برخورد می کنند و به آینده شاگردان خود اهمیت می دهند و هرگونه شکاف و شکستی را با تعقل از بین می برند.

۱۲- ارتباط موثر

کلاس درس باید علاوه بر فضای آموزشی تاثیر مثبتی روی افراد ایجاد کند. فضای کلاس باید خارج از محیط خسته کننده و کسالت آور باشد. محیط پویا و نشاط آور باعث فعال شدن مغز می گردد و رشد آموزش و پرورش را گسترش می دهد.

۱۳- بهره وری تکنولوژی

با پیشرفت تکنولوژی، منابع و ابزارهای تازه ای به وجود آمد. از فناوری مدرن نهراسید و شاگردان خود را با علم روز درگیر کنید. این اتفاق باعث بالا بردن بازدهی و روندکاری می گردد. عصر ارتباطات همه چیز را تحت تاثیر خود قرار داده است.

۱۴- کلاس سرگرم کننده

خیلی جدی نباشید، اهداف و دروس را به شکل سرگرم کننده انتقال دهید. ذهنیت دانش آموز را بر پایه اعتماد، احترام استوار سازید.

۱۵- تدریس جامع

وقتی اصولی و جامع تدریس نکنید، خلاء در شاگرد به وجود می آید که همین امر می تواند تاثیر منفی در روحیات، اضطراب و استرس ها ایجاد کند. باید تمام جوانب نوآورانه را تحت پوشش قرار دهید تا دانش آموز به وجد آید.

روشهای تدریس سنتی که مشخصه اصلی آن اقتدار معلم و معلم محور بودن و نیز باور بر این اصل است که معلم عامل اصلی انتقال دانش به دانش آموزانی است که آماده پذیرش آن هستند، امروزه دیگر برای آموزشهای همگانی کارآمد مفید نیستند. امروز نوجوانهایی که وارد مقطع متوسطه می شوند، محصول خانوادههایی هستند که آنها را برای نقش دانش آموز بودن آماده ننموده اند و این دانش آموزان بیشتر در معرض شکست آموزشی و درسی می باشند. روشهای آموزشی تحت عنوان نظریه کاربردی و عملی - نه هنر و نه علم بلکه برنامه عملی آنگونه که جامعه شناس فرانسوی امیل دورکیم آنرا توصیف می کند- می تواند پاسخگوی مشکلات حاصل از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آزادی تحصیل باشد، که درست پس از جنگ اتخاذ گردید و در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ با این هدف دولت که سالانه ۸۰ درصد از نوجوانان به سطح دیپلم متوسطه می‌رسند شتاب بیشتری گرفت. به دلیل رویارویی با مشکلات حاصل از آموزش همگانی و وسیع، نظریات آموزشی فعلی برای دانش آموزان نقش محوری را در نظام آموزشی قائل هستند. اصلی که در قانون آموزش و پرورش ۱۹۸۹ نیز حفظ گردید و گنجانده شد. طبق این اصل توصیه می‌شود که آموزش باید از علایق دانش آموزان آغاز شود و از این طریق آنها را در موقعیت یادگیری و آموزش قرار داد. در سالهای اخیر، این رویکرد در فرانسه از طریق ارائه ادبیات کودکان در مقطع ابتدایی و کارهای انفرادی تحت نظارت در مقطع متوسطه در قالب تکمیل یک پروژه بروی موضوع مورد علاقه دانش آموز و یا از طریق فن‌آوریهای جدید نمود پیدا کرده است. همه این روشها برای آشتی نوجوانان با یادگیری طراحی شده‌اند. رویکردهای تعدیلی و میانجی‌گرایانه تلاش می‌کنند تا با کسالت و خستگی موجود در مدارس که خود را نه تنها در قالب عدم علاقه که یکی از عوامل اصلی افت تحصیلی است نشان می‌دهد بلکه یکی از عوامل بروز خشونت نیز می‌باشد، مبارزه کنند. بنا به گفته تاریخدان آموزشی سوئیسی، چالز ماگنین، کسالت و بی‌انگیزگی دانش آموزان نتیجه بی‌معنی بودن آموزش و تحصیل در جامعه است: "امروزه مدرسه دیگر لزوما جنبه قانونی ندارد. دانش لزوما به چیزهایی اطلاق می‌شود که جنبه کاربردی دارند و سریعاً قابل استفاده هستند". هر چند مدرسه به تنهایی نمی‌تواند ارزش اجتماعی تحصیل را تقویت کند و افزایش دهد، اما در جایگاهی هست که بتواند دوباره به دانش و معلومات آکادمیک معنا و مفهوم ببخشد. هدف از ترویج و ارائه رویکرد میان رشته‌ای که مورد تحسین زیاد جامعه‌شناس ادگار مورین قرار گرفت و بویژه در دروسی مقدماتی مقطع متوسطه لحاظ گردید - تلاش برای مبارزه با تجربه و جدایی موضوعات درسی و تخصصی سازی بیش از اندازه دانش می‌باشد و بر رابطه متقابل ایندو تاکید می‌نماید. برای مثال، ماهیت میان رشته‌ای درس ریاضیات و علوم تجربی (فیزیک و زیست‌شناسی) این امر را ممکن می‌سازد که نه تنها با ابزارها و وسایل مشترک (محاسبه) کار نمود بلکه با استفاده از نمایش کاربردهای عملی، ریاضیات را از حالت اتزاعی صرف نیز خارج نمود. یکی از منابع مهم ایده‌های ابتکاری در جهت تغییر مدارس، آموزش و تعلیم متمایز است که لوئیس لگراند در دهه ۷۰ برای اولین بار آنرا مطرح نمود. لوئیس لگراند محقق موسسه تحقیقات آموزشی ملی فرانسه (INRP) است که هدف وی سازگاری روشهای تدریس با انواع مختلف دانش آموزان جهت افزایش مساوات در برخورداری از فرصتها و کاهش افت تحصیلی است. از این منظر، این روش جدید تدریس از هدایت کارهای دانش آموزی از طریق جلسات گفت و شنود آموزشی یا مشاوره که تا حدودی با ایجاد گروههای حمایتی در دبیرستانها آغاز شده است، حمایت می‌کند تا مدرسه بتواند منبع خود باشد، عبارتی که نخستین بار فلیپ میروویو پروفیسور علوم آموزشی و کارشناس فرانسوی در روشهای آموزشی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

به کاربرد. هدف از این کار تاکید بر این موضوع است که دانش آموزان مرفه و ثروتمند نباید تنها کسانی باشند که از حمایت بیشتر و جانبی بویژه در دروس خصوصی سود ببرند. تنوع و اختلاف دانش آموزان تنها از نظر اجتماعی نیست و این امر ما را وادار می کند تا جنبه های روحی و روانی دانش آموزان که خود منبع بالقوه موانع یادگیری است را نیز در نظر بگیریم و به آن توجه نمائیم. از این دیدگاه، کارشناسان آموزشی که عنوان اصلاح طلب دارند بر این اعتقاد هستند که باید نظام سنتی نمره گذاری و ارزشیابی براساس پایان کار را کنار گذاشت و در عوض از نظام ارزشیابی مستمر و ساختاری بهره گرفت که قادر است پیشرفت انجام شده را نشان دهد. "ارزشیابی ساختاری" همچنین این امکان را می دهد تا اثرات منفی نمرات بد روی دانش آموزان و بویژه تاثیر از بین بردن انگیزه و بی علاقه گی را به حداقل رساند. برای در نظر گرفتن آهنگ بیولوژیکی و مراحل رشد کودک که روان شناسی سوئیسی جین پیاژه بر آن تاکید داشت، نوعی سیاست تنظیم برنامه هفتگی مدارس شکل گرفته است که بر اساس آن روزهای کاری دانش آموزان در مدارس ابتدایی از سال ۱۹۸۰ در دبیرستان ها از سال ۱۹۹۰ کاهش یافته است. موضوع دیگری که مورد سوال است نحوه سازماندهی دانش آموزان به صورت کلاسهای ثابت و از پیش تعیین شده است. آموزش متمایز بر این باور است که کلاسهای بزرگ را باید بر اساس نیازهای دانش آموزان به گروههایی که از نظر تعداد متفاوت هستند تقسیم نمود و این روش را جایگزین روش قبلی نمود. این گروه بندیها موقت خواهند بود و نه تنها امکان پیشرفت در روند یادگیری را ممکن می سازند بلکه از محصور شدن دانش آموزان در یک گروه ناجور یعنی گروه فراگیران کند و ضعیف نیز جلوگیری می کند. علاوه بر این، این روش چینش (چیدمان) به برنامه های هفتگی و زمانی جدید مدارس نیز اشاره دارد. و در آخر اینکه، این روش مستلزم آموزش معلمان در زمینه فرهنگ آموزش، کار گروهی و مسئولیتهای جدید آنها در قبال آموزش همگانی و عمومی دانش آموزان نیز می باشد. بررسی کامل تمام عیار آموزش معلمان با کمک موسسات آموزشی آغاز شده است. اصلاح برنامه زمانی مدارس، ادامه دارد. این پیشنهادات که برخی از آنها هنوز در مرحله عمل به اجرا در نیامده است، شدیداً نحوه سازماندهی مدارس و مفهوم نقش معلم را به زیر سوال برده اند و دیگر نه تنها بر انتقال دانش بلکه بر راهنمایی دانش آموزان و تحصیلات و آموزش آنها در مفهوم وسیع یا به عبارت دیگر جامعه پذیری آنها تاکید می کنند. دیگر مفهوم سابق نقش و وظایف معلم در مدرسه مورد پذیرش اکثریت افراد نیست و در سالهای اخیر طرحهای تجربی و موفق زیادی در این زمینه انجام شده است.

موسسات دانشگاهی آموزش (IUFM) در سال ۱۹۹۱ تاسیس گردیدند و هدف از تشکیل آنها حرفه ای تر نمودن آموزش معلمان بوده است. در حال حاضر تعداد این موسسات بالغ بر ۲۹ عدد است که ۸۹۲۷۷ نفر در آنها آموزش می بینند. این موسسات عمومی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

افراد مورد آموزش را برای آزمون رقابتی استخدامی برای معلمان ابتدایی و متوسطه و نیز آموزش اولیه آنها آماده می‌سازند از این به بعد، معلمان مقطع ابتدایی و متوسط آموزش‌های یکسانی را می‌بینند. این آموزشها موضوعات درسی را با مهارت‌های تدریس عملی و نظری تلفیق می‌کنند و شامل "تجارب کاری تحت نظارت" در کلاس درس نیز می‌باشند. خانم **Cecile Iadjal**، معلم فرانسوی که در حومه پاریس تدریس می‌کند، سالانه یک کار گروهی مانند مجموعه شعر یا تراژدی را با دانش آموزان خود انجام می‌دهد. هدف از این کار کمک به دانش آموزان برای توجه و علاقه به ادبیات و زبان فرانسوی است. وی تلاش می‌کند تا دستیابی به فرهنگ والا آزادانه انجام شود و فارغ‌التحصیلان هنری وی شایسته آموزش دانشگاهی باشند ولی در عین حال به دانش آموزانش که قرار است دیپلم فنی دریافت کنند، اجازه نمی‌دهد در نوعی محدودیت خواه فرهنگی، خواه زبان شناختی گرفتار و محصور شوند. برای این کار وی آثار کلاسیک مختلف و مشهوری از طبقه کارگر و در بیشتر قسمت‌ها از سایر کشورها را به دانش آموزان جوان خود معرفی می‌نماید برای انجام اینکار او روشهای تدریس خود را اصلاح می‌نماید و تغییر می‌دهد. با توجه این اصل که "اگر فرد زیاد نخواند، نمی‌تواند بنویسد" وی جعبه‌های کتاب را به هر کلاس می‌آورد و به دانش آموزان پیشنهاد می‌دهد با توجه به توانایی و علاقه خود، کتابها را مطالعه کنند. او هر یک از دانش آموزان خود را در نوشتن و یا بازنویسی کارش راهنمایی می‌کند. در نهایت چاپ یا اجرای کار آنها به آنها ارزش و اعتبار می‌دهد و حق آنها در دسترسی به فرهنگ و فعالیتهای خلاقانه را اثبات می‌نماید. موسسه ملی فرانسه برای تحقیقات آموزشی با بودجه سالانه ۱۵ میلیون یورو، ۲۸۰ کارمند از جمله ۸۰ محقق دارد. این مجموعه که دفتر مرکزی آن در سال ۲۰۰۳ به شهر لیون انتقال یافت، مسئول توسعه تحقیقات آموزشی از زمان شکل‌گیری در سال ۱۹۷۶ بوده است. در حال حاضر، تاکید این مرکز بر فرایندها و موقعیتهای یادگیری، تغییرات نظام آموزشی و دانش‌سازی، و حرفه معلمی است و از این طریق توجه خود را در جهت برآوردن توقعات و انتظارات جامعه از نظام آموزشی بیان می‌کند. **INRP** با ۱۶۵۰ معلم در دبیرستانها و مدارس ابتدایی کار می‌کند تا مطمئن شود که تحقیق آنها تا آنجا که ممکن است با واقعیات آموزش مرتبط است. این مرکز با مراکز **IUFM** و دانشگاههای خارجی و فرانسوی همکاری می‌کند. این مرکز، کتابخانه‌ای که ۶۰۰/۰۰۰ جلد کتاب دارد، و مرکز انتشاراتی که سالانه ۴۵ عنوان کتاب و ۸ مجله منتشر می‌کند و نیز موزه ملی آموزش که در سال ۱۹۸۰ در شهر **Rouen** افتتاح گردید، نقش اطلاعاتی و نگهداری نیز دارد. و در آخر اینکه، این مرکز در زمینه آموزش محققین آموزشی با دانشگاهها و مراکز **IUFM** همکاری می‌کند و آثار فرانسوی یا خارجی را انتخاب و در کشور فرانسه توزیع نمی‌نماید.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نتیجه گیری

پیشرفت و ترقی هر جامعه ای در سایه نوع و کیفیت فعالیتی است که در مدارس انجام می گیرد. نقش معلم را به عنوان شخصی که ارتباط تنگاتنگی با دانش آموزان دارد نمی توان نادیده گرفت آموزش و پرورش نسل فعلی جامعه، در میان نیازهای دیگر، از اولویتهای خاصی برخوردار می باشد و آماده سازی معلم برای کلاس درس و نحوه برخورد او با دانش آموزان، شیوه تدریس توجه ویژه ای را می طلبد آموزش و یادگیری دو مفهوم به هم پیوسته در یک نظام آموزشی هستند. هیچ یک از آنها به تنهایی معنا ندارند. آموزش صرف بدون توجه به میزان یادگیری دانش آموزان بی نتیجه است. تمرکز بیش از حد روی یادگیری بدون انتخاب متد آموزشی مناسب نیز عملاً راه به جایی نمی برد. برقراری تعادل در فرآیند آموزش بسیار مهم است. اگر تمام بار تدریس روی دوش معلم باشد یا برعکس همه مسئولیت یادگیری بر عهده دانش آموزان قرار بگیرد، نتیجه حاصل با نقطه مطلب فاصله بسیار زیادی خواهد داشت تاثیر روش تدریس بر یادگیری دانش آموزان را می توان در سطوح مختلفی مورد بررسی قرار داد. ما در اینجا برای تحلیل رابطه روش تدریس با میزان یادگیری روی ۵ موضوع مهم تاکید می کنیم.

سرعت یادگیری

برخی از معلم ها این طور تصور می کنند که انتخاب روش های سنتی و غیرفعال در تدریس، سرعت یادگیری را افزایش می دهد. این در حالی است که اساساً چنین روش هایی صرفاً سرعت انتقال مفاهیم آموزشی را بالا می برند؛ بدون اینکه توجهی به کیفیت یادگیری داشته باشند. درست است که با انتخاب روش های تدریس فعال، سرعت آموزش تا حدی پایین می آید. در مقابل نباید از افزایش سرعت یادگیری در این حالت غفلت کرد. موضوعی که می تواند با حصول نتایج مطلوب در ارزشیابی های تحصیلی به وضوح مورد مذاقه قرار بگیرد.

ماندگاری آموخته ها

یکی از اهداف مهمی که روش های تدریس فعال دنبال می کنند، تثبیت مطالب آموزشی است. خیلی از دانش آموزان با چالش فرار بودن آموخته های خود دست و پنجه نرم می کنند. معلم ها با انتخاب متدهای آموزشی مناسب می توانند یادگیری عمیق را برای دانش آموزان میسر کنند. همه ما موضوعاتی از دوران مدرسه را به یاد داریم که به خاطر انتخاب روش تدریس منحصر به فرد و ایده آل

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از سوی معلم، علی‌رغم گذشت سال‌های طولانی، در ذهن ما حک شده‌اند. این موضوع می‌تواند یک کار عملی، یک قطعه شعر یا یک فرمول خاص باشد

تقویت انگیزه دانش‌آموزان

روش‌های تدریس فعال، دانش‌آموزان را با فرآیند آموزش درگیر می‌کنند. این موضوع باعث تقویت انگیزه دانش‌آموزان می‌شود. انگیزه موتور پیشرفت تحصیلی را در آن‌ها روشن نگه می‌دارد. اینجاست که باید روی رابطه روش تدریس با میزان یادگیری دانش‌آموزان تاکید کنیم. قطعاً دانش‌آموزانی که در کلاس چیزی جز شنونده نیستند، با دانش‌آموزان دیگری که دائماً در کلاس به ایفای نقش می‌پردازند از نظر یادگیری در وضعیت مشابهی قرار ندارند.

مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس دانش‌آموزان

درگیر شدن دانش‌آموزان در چرخه آموزش و یادگیری، مسئولیت‌پذیری آن‌ها را در پی دارد. چرا که آن‌ها برای ایفای نقش خود باید مسئولیتی را قبول و اجرا کنند. چنین رویه‌ای می‌تواند منجر به تقویت اعتماد به نفس دانش‌آموزان نیز گردد. از این زاویه هم می‌توانید تاثیر روش تدریس بر یادگیری دانش‌آموزان را تحلیل کنید.

کارگروهی و تعامل دانش‌آموزان

در یک کلاس درس وقتی به سراغ روش‌های تدریس فعال می‌روید، لاجرم پای کار گروهی هم به میان می‌آید. گفت‌وگوها، پرسش و پاسخ‌ها، کارهای عملی و .. زمینه را برای مشارکت و تعامل سازنده بین دانش‌آموزان فراهم می‌کند. یادگیری کار گروهی نه تنها روی موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان موثر است؛ بلکه در فضای شغلی هم خیلی به کار آن‌ها می‌آید.

در این مقاله به بررسی تاثیر روش تدریس بر یادگیری دانش‌آموزان پرداختیم. بر کسی پوشیده نیست که اگر قرار است یادگیری به بهترین شکل ممکن اتفاق بیفتد، باید متدهای آموزشی مناسب انتخاب شود. علی‌رغم تمام محدودیت‌های موجود در نظام آموزشی فعلی، راه‌های زیادی برای به دست گرفتن ابتکار عمل پیش روی معلمان و مدارس قرار دارند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع

- آذین، احمد، و موسوی، سید احمد. (۱۳۸۹). بررسی نقش عوامل آموزشگاهی بر سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان فریدون‌شهر. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۲(۱)، 183-200.
- بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۸۴). رابطه‌های میان عزت‌نفس، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان‌های تهران. *مطالعات روان‌شناختی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء*، ۱(۵)، ۴-۵۱.
- بابایی زارچ، جعفر. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فرهنگ دانش‌آموزان افغانی بر دانش‌آموزان ایرانی در مدارس ابتدایی ناحیه ۱ آموزش و پرورش یزد از دیدگاه معلمان (طرح پژوهشی). *پژوهشکده تعلیم و تربیت یزد*.
- تمنایی فر، محمدرضا، صدیقی ارفعی، فریبرز، و سلامی محمدآبادی، فاطمه. (1389). رابطه هوش هیجانی، خودپنداره و عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی. *فصل‌نامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۱۶(۲)، ۹۹-۱۱۳.
- حسینی، محمدعلی، دژکام، محمود، و میرلاشاری، ژیلدا. (۱۳۸۶). همبستگی عزت‌نفس و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان توان‌بخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی تهران. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۷(۱)، ۱۴۲-۱۳۷.
- حسینی نسب، سید داوود و وجدان‌پرست، حسن. (۱۳۸۱). بررسی رابطه عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پایه و علوم انسانی مراکز تربیت‌معلم. *زبان و ادب فارسی*، ۴۵(۱۸۳، ۱۸۴)، ۱۲۶-۱۰۱.
- فولادی، عزت‌الله. (۱۳۸۳). مشاوره همتایان: چشم‌اندازها، مفاهیم بهداشت روان مهارت‌ها. تهران: انتشارات طلوع دانش.
- قلی‌زاده، مظفر. (1384). *بررسی روابط ساده و چندگانه هدف‌های پیشرفت با اضطراب امتحان و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان پسر سال اول دبیرستان‌های شهر ایذه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- کرمی، جهانگیر. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین سبک اسناد علی‌باپیامدهای روانی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان پسر پیش‌دانشگاهی شهرستان اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- کهریزی، سمیه. (۱۳۹۲). نقش خودکارآمدی و رضایت از زندگی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال سوم دوره متوسطه شهر کرمانشاه. *مجله روان‌شناسی مدرسه*، ۲، ۱۰۷-۱۲۳.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

کهریزی، مریم. (۱۳۹۴). رابطه تاب آوری با عملکرد تحصیلی و رضایت از زندگی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر کرمانشاه. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی .

گلستانه، زینب. (۱۳۹۴). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیت و عواطف تحصیلی با بهزیستی تحصیلی در دانش آموزان دبیرستان‌های شهرستان خرم آباد. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز .

مرادی مقدم، محمود. (۱۳۹۳). نگاهی به آمار نتایج امتحانات سال تحصیلی. *پژوهشنامه آموزشی پژوهشکده تعلیم و تربیت*، ۳، ۷۳-۷۲ .

مصطفائی، علی. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مؤلفه‌های سهل انگاری اجتماعی و هویت اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانشجویان. *دوفصلنامه علمی پژوهشی شناخت اجتماعی*، ۳، ۱۴-۱۷ .

نریمانی، محمد و سلیمانی، اسماعیل. (۱۳۹۲). اثربخشی توان بخشی شناختی بر کارکردهای اجرایی (حافظه کاری و توجه) و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری ریاضی. *فصلنامه ناتوانی‌های یادگیری*، ۲(3)، ۹۱-۱۱۵ .

نریمانی، محمد؛ رشیدی، جمال و زردی، بهمن. (۱۳۹۸). نقش خودپنداره کودکان، حمایت اجتماعی خانواده و سبک والدگری در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری خاص. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۸(3)، ۱۱۲-۱۳۳ .

هاشمی شیخ‌شبانی، اسماعیل. (1380). *بررسی رابطه برخی پیش‌بینندهای مهم و مربوط با خود ناتوان‌سازی تحصیلی و رابطه آن با پیامدهای برگزیده در دانش‌آموزان سال اول دبیرستان‌های اهواز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز .

یوسفی، ناصر. (۱۳۹۱). بررسی بهداشت روانی در بین دانشجویان به عنوان پیش‌بینی کننده عملکرد تحصیلی. *مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ۲(5)، ۶۳-۶۷ .

Areepattamannil, S, & Freeman, J. G. (2008). Academic achievement, academic self-concept, and academic motivation of immigrant adolescents in the greater Toronto area secondary schools. *Journal of Advanced Academics*, 19, 700–743. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ822327.pdf>

Aronson, E, Wilson, T. D. & Akert, R. M. (2010). *Social psychology* (7th Ed.). Upper Saddle River NJ: Prentice Hall.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- Baker, R. E., & Siryk, B. (1999). *Student Adaptation to College Questionnaire Manual*. Los Angeles, CA: Western Psychological Services.
- Banks, J. A. & Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed. / edited by James A. Banks, Cherry A. McGee Banks). Hoboken, N.J.: Wiley.
- Barnard, W. M. (2004). Parent involvement in elementary school and educational attainment. *Children and Youth Services Review*. Special Issue: Promoting Well- Being in Children and Youth: Findings from the Chicago *Longitudinal Study*, 26, 39-62.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2002). Concurrent and Predictive Validity of the Student Adaptation to Collage Questionnaire in a Sampel of European Freshman Students. *Educational and Psychological Measurement*, 62(3), 527-538.
- Bratti, M., Benedictis, L. de, & Santoni, G. (2014). On the pro-trade effects of immigrants. *Review of World Economics*, 150(3), 557–594. doi:10.1007/s10290-014-0191-8
- Crosnoe, R. (2005). Double Disadvantage or Signs of Resilience?: The Elementary School Contexts of Children From Mexican Immigrant Families. *American Educational Research Journal*, 42(2), 269–303. doi:10.3102/00028312042002269
- Crul, M., & Vermeulen, H. (2003). The Second Generation in Europe. *International Migration Review*, 37(4), 965–986. doi:10.1111/j.1747-7379.2003.tb00166.x
- Feliciano, Cynthia and Rumbaut, Rubén G. (2005). Gendered paths: Educational and occupational expectations and outcomes among adult children of immigrants. *Ethnic and Racial Studies*, 28(6), 1087–1118. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=1881913>
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics using IBM SPSS Statistics* (4th rev). London: Sage.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59–109. doi:10.3102/00346543074001059